

PÄÄKIRJOITUS

TIEDEJULKAISEMISESTA SYRJINNÄSTÄ VAPAA ALUE

YHDENVERTAISUUDEN PERIAATE koskee tiedejulkaisemista siinä missä muutakin tutkimustoimintaa. Se edellyttää taustoihin tai ominaisuuksiin perustuvan syrjinnän kieltämistä ja tieteen tekijöiden tasavertaisia mahdollisuuksia julkaista tutkimustaan. Periaate kuulostaa itsestään selvältä, mutta piiloista syrjintää on pesiytynyt myös tiedejulkaisemisen käytäntöihin.

TIEDEJULKAISEMISEN MONINAISUUDEN, yhdenvertaisuuden ja inklusiivisuuden edistäminen puhuttavat kansainvälisesti, kävi ilmi keskusteluissa Lontoon kirjamessuilla, joille Suomen tiedekustantajien liitto järjesti maaliskuussa opintomatkan.

Jotkin suuret kansainväliset tiedekustantajat ovat havahtuneet vastuuseensa ja mahdollisuuksiinsa lisätä aliedustettujen ryhmien julkaisumahdollisuuksia. Bloomsbury Publishing on esimerkiksi käynnistänyt mentorointiohjelman, kirjoittajakoulutuksen ja stipendiohjelman, joihin valitaan lupaavia tieteen tekijöitä ja kirjoittajia vähemmistöistä. Kustantamo tarjoaa heille tukea akateemisen kirjoittamisen ja julkaisuprosessin eri vaiheissa, jotta he saavat julkaistua tieteellisiä teoksiaan. ”Tulevaisuuden tavoite on, että kirjailijat edustavat yhteiskuntaamme kaikessa sen moninaisuudessa”, tieteellisen julkaisutoiminnan johtaja Pooja Aggarwal sanoo.

Moninaisuutta on lisättävä myös kustannustoi-
mittajien ja toimituskuntalaisten keskuudessa. Toimittajat ovat tiedejulkaisemisen portinvartijoita. Tieteellisen tutkimuksen laatu on tietenkin ensisijaista, ja sen arvioimisessa käytetään vertaisarviointia. Kaupallisissa kustantamoissa toimittajat ottavat julkaisupäätöksiä tehdessään kantaa lisäksi siihen, mikä on kiinnostavaa ja ajankohtaista tutkimusta ja löytyykö julkaisuille lukijoita. Moninaisuus vähentää sitä riskiä, että tiedostamattomat ennakkoluulot estäisivät vähemmistöihin kuuluvia tutkijoita ja tietokirjailijoita saamasta kustannussopimusta.

KUSTANTAJIEN TYÖ yhdenvertaisuuden edistämiseksi ei kuitenkaan vielä yksin riitä. Tarvitaan muutosta siihen, miten me tieteen tekijöinä luemme ja hyödynämme aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta omissa julkaisuissamme. Tutkimuksen laadun ja samalla yksittäisten tutkijoiden maineen indikaattoreiksi ovat vakiintuneet viittaaindeksit. Tutkijoihin viittaaminen ei ole täysin yhdenvertaisia, vaan esimerkiksi sukupuoli vaikuttaa siihen, kuka viittaa ja keneen. Miestutkijoihin viitataan huomattavasti useammin kuin naistutkijoihin, ja erityisesti miehet ”unohtavat” viitata naispuolisiin kollegoihinsa (Yan ym. 2024). Eriarvoistava vääristymä koskee niukkaa viittaamista vähemmistöihin kuuluvien tutkijoiden julkaisuihin.

OMIEN VALINTOJEN KRIITTINEN TARKASTELU JA VIITTAUSTEN MONINAISTAMINEN EDISTÄVÄT TIETEELLISEN JULKAISEMISEN YHDENVERTAISUUTTA JULKAISU KERRALLAAN.

Kirjallisuuden professori Wendy Laura Belcher (2019, 183–185) ohjeistaa tieteellisen kirjoittamisen ja julkaisemisen oppaassaan *Writing Your Journal Article in Twelve Weeks* tutkijaa arvioimaan, ovatko omat viittauskäytännöt omien arvojen mukaisia: Viittaatko samoihin kansainvälisiin ”guruihin” kuin kaikki muutkin omalla tutkimusalallasi? Vai onko sinulle tärkeää tuoda esiin ansiokasta tutkimusta myös vähemmän tunnetuilta tutkijoilta? Löytyykö lähde-luettelostasi akatemiassa vähemmistöihin kuuluvia tutkijoita? Korostuuko angloamerikkalainen tutkimus muiden maiden kustannuksella vai onko mukana tutkijoita useista kansallisuuksista, kielistä ja kulttuureista? Omiin valintojen kriittinen tarkastelu ja viittausten moninaistamien edistävät tieteellisen julkaisemisen yhdenvertaisuutta julkaisu kerrallaan.

KUN AIKUISKASVATUS siirtyi painetusta lehdestä avoimeksi verkkojulkaisuksi vuonna 2019, lehdelle tarjottujen käsikirjoitusten määrä lisääntyi. Lehdessä julkaistujen tiedeartikkelien määrä ei kuitenkaan ole lisääntynyt samassa suhteessa, mikä tarkoittaa, että aiempaa useampi käsikirjoitus hylätään. Arviointiprosessin yhdenvertaisuuden ja tieteellisen laadun ylläpitämiseksi sekä vertaisarvioijat että toimituskuntalaiset arvioivat käsikirjoituksia nimettöminä. Toimittajat eivät siis julkaisupäätöksiä tehdessään tiedä tiedeartikkelin kirjoittajaa.

Lehtemme avoimina julkaistuissa tiedeartikkeleissa naisten ja miesten välisen suhde on summittaisella

laskutoimituksella noin 80:20. Ero heijastelee aikuiskasvatuksen tutkijoiden vahvaa naisenemmistöisyyttä. Kuitenkin Vuoden tiedeartikkelin -tunnustuksen saaneissa tutkimuksissa on kymmenen viime vuoden aikana ollut puolet miehiä ensimmäisenä tai ainoana kirjoittajana. Miesten julkaisema tutkimus on siten saanut enemmän näkyvyyttä ja positiivista huomiota kuin naisten.

Aikuiskasvatus haluaa toimia yhdenvertaisuuden portinavaajana niin käytänteissään kuin sisällöissään. Se näkyy tässä numerossa esimerkiksi näkökulmatekstissä turvallisemman tilan periaatteista korkeakouluopetuksessa: Hanna Kosonen, Salla-Maaria Suuriniemi ja Minna Lyytinen tarkastelevat käytäntöjä ja keskustelukulttuuria, joiden avulla aikuistenkin oppimisympäristöissä voidaan huomioida ryhmien moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä häirintää ja syrjintää.

ULPUKKA ISOPAHKALA-BOURET

LISÄÄ AIHEESTA

Artemjeff, P. Kampanjasta lisäpotkua syrjinnän vastustamiseen. Oikeusministeriön Yhdenvertaisuus.fi -sivusto / Syrjinnastavapaa.fi (26.3.2024).

Belcher, W. L. (2019). *Writing Your Journal Article in Twelve Weeks*. 2. painos. Chicago: The University of Chicago Press.

Yan, V. X., Muenks, K. & Henderson, M. D. (2024). I forgot that you existed: Role of memory accessibility in the gender citation gap. *American Psychologist*. <https://doi.org/10.1037/amp0001299>